

UDK 1:316.42:004

Jamoliddin OSTONOV,
O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent, O'zbekiston.
E-mail: jamolidinostanov@gmail.com ORCID: 0009-0006-8522-6560

YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOT STRATEGIYASIDA RAQAMLASHUV VA MILLIY QADRIYATLAR UYG'UNLIGI: FALSAFIY TAHLIL

Annatsiya

Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida raqamli transformatsiya jarayonlari va milliy qadriyatlar tizimi o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik falsafiy-metodologik yondashuv asosida tahlil qilinadi. Raqamlashuv fenomeni nafaqat texnologik innovatsiya sifatida, balki epistemologik va ontologik o'zgarishlarni yuzaga keltiruvchi ijtimoiy hodisa sifatida talqin etilib, uning milliy identiklik, madaniy uzviylik va jamiyatning ma'naviy barqarorligiga ta'siri ochib beriladi. Tadqiqotda raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi munosabat dialektik va sinergetik yondashuv asosida o'rganilib, ularning o'zaro to'ldiruvchi xususiyatlari asoslab beriladi. Maqolada Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi kontekstida raqamlashuv va milliy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlashning inson markazli, madaniy suverenitetga asoslangan va barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan modeli taklif etiladi hamda uning nazariy va amaliy ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: raqamlashuv, taraqqiyot strategiyasi, milliy qadriyatlar, identiklik, madaniy transformatsiya, falsafa, modernizatsiya.

ГАРМОНИЯ ЦИФРОВИЗАЦИИ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА: ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация

В данной статье на основе философско-методологического подхода анализируется взаимосвязь процессов цифровой трансформации и системы национальных ценностей в рамках Стратегии развития Нового Узбекистана. Феномен цифровизации интерпретируется не только как технологическая инновация, но и как социальное явление, вызывающее эпистемологические и онтологические изменения, раскрывается его влияние на национальную идентичность, культурную целостность и духовную стабильность общества. В исследовании взаимосвязь между цифровизацией и национальными ценностями изучается на основе диалектического и синергетического подхода, обосновываются их взаимодополняющие особенности. В статье предлагается человекоцентричная, основанная на культурном суверенитете и ориентированная на устойчивое развитие модель обеспечения гармонии цифровизации и национальных ценностей в контексте Стратегии развития Нового Узбекистана, а также обосновывается ее теоретическое и практическое значение.

Ключевые слова: цифровизация, стратегия развития, национальные ценности, идентификация, культурная трансформация, философия, модернизация.

HARMONY OF DIGITALIZATION AND NATIONAL VALUES IN THE DEVELOPMENT STRATEGY OF NEW UZBEKISTAN: PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Annotation

This article analyzes the relationship between digital transformation processes and the national values system within the framework of the New Uzbekistan Development Strategy based on a philosophical and methodological approach. The phenomenon of digitalization is interpreted not only as a technological innovation, but also as a social phenomenon that causes epistemological and ontological changes, revealing its influence on national identity, cultural integrity, and the spiritual stability of society. In the study, the relationship between digitalization and national values is studied on the basis of a dialectical and synergetic approach, and their complementary features are substantiated. The article proposes a human-centered, cultural sovereignty-based, and sustainable development-oriented model for ensuring the harmony of digitalization and national values within the context of the New Uzbekistan Development Strategy and substantiates its theoretical and practical significance.

Keywords: digitalization, development strategy, national values, identification, cultural transformation, philosophy, modernization.

Globalashuv va postindustrial jamiyat sharoitida ijtimoiy rivojlanishning asosiy determinantlaridan biri sifatida raqamli transformatsiya jarayonlari alohida metodologik va amaliy ahamiyat kasb etmoqda. Raqamlashuv zamonaviy jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy tizimlariga chuqur integratsiyalashib, davlat boshqaruvi mexanizmlarini optimallashtirish, axborot almashinuvini tezlashtirish hamda ijtimoiy institutlar faoliyatini samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi jamiyatning epistemologik asoslarini o'zgartirib, bilim ishlab chiqarish, tarqatish va iste'mol qilishning yangi

shakllarini vujudga keltirmoqda. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, elektron hukumatni takomillashtirish va innovatsion infratuzilmani shakllantirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan bo'lib, bu jarayonlar mamlakatning modernizatsiya va institutsional islohotlar strategiyasining ajralmas qismi hisoblanadi.

Shu bilan birga, raqamlashuvning kengayishi faqat texnologik yoki iqtisodiy fenomen sifatida emas, balki chuqur ijtimoiy-falsafiy mazmunga ega jarayon sifatida ham baholanishi lozim. Raqamli muhit global axborot oqimlarini jadallashtiradi, kommunikativ maydonni kengaytiradi va

madaniy almashinuvni kuchaytiradi, biroq ayni paytda madaniy homogenizatsiya, identiklikning zaiflashuvi hamda qadriyatlar transformatsiyasi kabi muammolarni yuzaga keltiradi. Milliy qadriyatlar esa jamiyatning tarixiy tajribasi, an'analari, urf-odatlar va ma'naviy me'yorlarini mujassam etib, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi normativ asos sifatida namoyon bo'ladi [11]. Ular nafaqat individual va jamoaviy ongni shakllantiradi, balki jamiyatning o'zini o'zi anglash jarayonida muhim identifikatsion funksiyani bajaradi.

Mazkur sharoitda raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi o'zaro munosabatni dialektik va sinergetik yondashuv asosida o'rganish zarurati yuzaga keladi. Dialektik nuqtai nazardan, ushbu ikki fenomen qarama-qarshi emas, balki bir-birini inkor etuvchi va ayni paytda to'ldiruvchi elementlar sifatida qaraladi. Raqamlashuv milliy qadriyatlarni saqlash, targ'ib qilish va global miqyosda namoyon etish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi; milliy qadriyatlar esa raqamli jamiyatning axloqiy, madaniy va ma'naviy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bois, ularning uyg'unligini ta'minlash nafaqat texnologik modernizatsiya, balki madaniy barqarorlik va ijtimoiy integratsiyani ta'minlashning ham muhim sharti hisoblanadi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida mazkur uyg'unlikni ta'minlash masalasi kompleks yondashuvni talab etadi, chunki raqamli transformatsiya jarayonlari institutsional islohotlar, ta'lim tizimi, axborot siyosati va madaniy rivojlanish bilan uzviy bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, raqamlashuvni inson markazli paradigmasi asosida rivojlantirish, milliy qadriyatlarni esa zamonaviy texnologiyalar orqali qayta ishlab chiqish va ommalashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada aynan raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi falsafiy munosabatlar tahlil qilinib, ularning integratsiyalashgan rivojlanish modeli konseptual jihatdan asoslanadi.

Raqamlashuv zamonaviy sivilizatsion rivojlanishning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida faqat texnologik innovatsiyalar majmui emas, balki jamiyatning ontologik, epistemologik va aksiologik asoslarini qayta shakllantiruvchi murakkab ijtimoiy-falsafiy jarayon hisoblanadi. Uning mohiyati axborotni raqamli shaklga o'tkazish, uni algoritmik qayta ishlash va tarmoqli tizimlar orqali uzatish bilan bog'liq bo'lsa-da, aslida u inson borlig'i va ijtimoiy reallikni tashkil etishning yangi paradigmasini yuzaga keltiradi. Raqamlashuv natijasida ijtimoiy tizimlar tobora ko'proq ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv (data-driven governance) tamoyiliga o'tmoqda [13], bu esa qaror qabul qilish jarayonlarida ratsionallik, tezkorlik va optimallikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, raqamli muhitning kengayishi jamiyatning strukturaviy murakkablashuviga olib kelib, yangi turdagi ijtimoiy aloqalar va institutlarni shakllantiradi.

Ontologik jihatdan raqamlashuv real va virtual borliq o'rtasidagi chegaralarni transformatsiya qiladi. Virtual makonning kengayishi inson faoliyatining muhim qismini raqamli platformalarga ko'chiradi, bu esa "ikki darajali reallik" – fizik va raqamli mavjudlikning parallel rivojlanishini anglatadi [5]. Natijada, inson identikligi ham ko'p qatlamli va dinamik xarakter kasb etadi: u an'anaviy ijtimoiy rol va maqomlardan tashqari, raqamli identifikatorlar orqali ham belgilanadi. Bu holat mavjudlik tushunchasining o'zini qayta ko'rib chiqishni talab etadi, chunki mavjudlik endi faqat moddiy-real asos bilan emas, balki axborotiy va simvolik shakllar bilan ham belgilanadi.

Epistemologik nuqtai nazardan raqamlashuv bilim ishlab chiqarish va tarqatish mexanizmlarini tubdan o'zgartiradi. Bilimning manbalari kengayadi, ochiq ma'lumotlar tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi tahlil vositalari va raqamli platformalar orqali bilimga kirish imkoniyatlari

demokratlashadi. Shu bilan birga, axborot oqimlarining haddan tashqari ko'payishi, ularning selektiv qabul qilinishi va algoritmik filtrlash mexanizmlari bilimning fragmentatsiyasiga va epistemik noaniqlikka olib kelishi mumkin [6]. Bu esa axborot ishonchligi, manbalar validatsiyasi va bilimning metodologik asoslarini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

Aksiologik jihatdan raqamlashuv qadriyatlar tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, raqamli texnologiyalar ochiqlik, samaradorlik, innovatsionlik kabi yangi qadriyatlarni ilgari suradi; ikkinchi tomondan, an'anaviy madaniy va milliy qadriyatlar transformatsiyasiga sabab bo'ladi. Global raqamli muhitda qadriyatlar nisbiylashuvi, standartlashuvi va ba'zan homogenlashuvi kuzatiladi, bu esa milliy identiklikni saqlash muammosini dolzarblashtiradi [10]. Shu bois, raqamlashuvni faqat texnik progress sifatida emas, balki qadriyatlar tizimini qayta tashkil etuvchi normativ-falsafiy jarayon sifatida ham tushunish lozim.

Ontologik nuqtai nazardan milliy qadriyatlar jamiyatning mavjudlik asoslarini ifodalovchi ma'naviy strukturalar sifatida qaraladi. Ular tarixiy jarayonda shakllanib, ijtimoiy institutlar, madaniy amaliyotlar va kollektiv xotira orqali uzluksiz ravishda qayta ishlab chiqiladi. Epistemologik jihatdan esa milliy qadriyatlar dunyoni anglash, uni interpretatsiya qilish va baholashning o'ziga xos mezonlarini belgilaydi [4]. Har bir millatning qadriyatlar tizimi uning bilish usullari, mantiqiy yondashuvlari va dunyoqarash paradigmasini shakllantiradi. Shu sababli qadriyatlar nafaqat madaniy, balki gnoseologik ahamiyatga ham ega bo'lib, bilimning mazmuni va yo'nalishini belgilashda muhim omil hisoblanadi.

Aksiologik jihatdan milliy qadriyatlar inson va jamiyat hayotida maqsad, mazmun va yo'nalish beruvchi omil sifatida amal qiladi. Ular yaxshilik va yomonlik, adolat va adolatsizlik, halollik va vijdoniylik kabi kategoriyalarni belgilashda mezon vazifasini bajaradi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar ijtimoiy normativ tizim sifatida jamiyat a'zolarining xulq-atvorini tartibga soladi va ijtimoiy integratsiyani ta'minlaydi. Ularning reguliyativ funksiyasi jamiyatdagi barqarorlikni saqlash va konfliktlarni yumshatishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarixiy-falsafiy kontekstdan qaralganda, milliy qadriyatlar doimiy va o'zgarmas emas, balki dinamik va evolyutsion xarakterga ega tizimdir. Ular zamon va makon sharoitlariga mos ravishda transformatsiyalanadi, biroq o'zining asosiy yadro elementlarini saqlab qoladi. Globalizatsiya sharoitida milliy qadriyatlar tashqi madaniy ta'sirlar bilan o'zaro aloqaga kirishib, sintez va adaptatsiya jarayonlarini boshdan kechiradi. Bu jarayonlar natijasida qadriyatlar tizimi yangilanadi, lekin uning identifikatsion funksiyasi saqlanib qoladi.

Raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi munosabatni dialektik yondashuv asosida tahlil qilish ushbu ikki fenomenning o'zaro qarama-qarshilik, bir-birini inkor etish va ayni paytda o'zaro to'ldirish xususiyatlarini ochib beradi. Dialektika nuqtai nazaridan, raqamlashuv va milliy qadriyatlar statik va mustaqil tizimlar emas, balki doimiy o'zaro ta'sirda rivojlanadigan dinamik ijtimoiy-madaniy jarayonlarning tarkibiy qismlaridir. Raqamlashuv global texnologik taraqqiyotning ifodasi sifatida universal tendensiyalarni kuchaytirsa, milliy qadriyatlar esa lokal o'ziga xoslikni saqlab qoluvchi va identiklikni mustahkamlovchi omil sifatida namoyon bo'ladi [3]. Shu jihatdan ularning o'zaro munosabati universal va xususiy, global va lokal dialektikasida ifodalanadi.

Dialektik jarayonning muhim jihatlaridan biri shundaki, qarama-qarshiliklar o'zaro inkor etish bilan birga sintezga ham olib keladi. Raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida yangi integrativ shakllar vujudga keladi. Bunda raqamli texnologiyalar milliy

qadriyatlarini zamonaviy kontekstda qayta talqin qilish va ularni yangi formatlarda ifodalash imkonini beradi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar raqamli muhitda axloqiy me'yorlar, ijtimoiy mas'uliyat va madaniy muvozanatni ta'minlovchi regulativ asos sifatida xizmat qiladi.

Sinergetik yondashuv nuqtai nazaridan, ushbu ikki fenomen o'zaro ta'sirda yangi sifat darajasiga o'tuvchi ochiq tizimni tashkil etadi. Raqamlashuv orqali shakllanayotgan global axborot maydoni milliy qadriyatlar bilan o'zaro integratsiyaga kirishib, murakkab adaptiv tizimni yuzaga keltiradi. Bu tizimda muvozanatni saqlash uchun institutsional mexanizmlar, madaniy siyosat va axborot boshqaruvi muhim rol o'ynaydi. Natijada, raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi dialektika konflikt emas, balki konstruktiv rivojlanish va o'zaro boyish jarayoni sifatida namoyon bo'ladi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash masalasi kompleks, tizimli va integrativ yondashuvni talab etadi. Ushbu uyg'unlik modeli jamiyatning modernizatsiya jarayonlarini milliy-madaniy asoslar bilan muvozanatlashtirishga qaratilgan bo'lib, texnologik taraqqiyot va ma'naviy rivojlanishning o'zaro bog'liqligini aks ettiradi. Strategik nuqtai nazardan, raqamli transformatsiya davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, iqtisodiy o'sishni jadallashtirish va ijtimoiy xizmatlar sifatini yaxshilashga xizmat qilsa, milliy qadriyatlar esa ushbu jarayonlarning axloqiy, madaniy va identifikatsion asoslarini mustahkamlovchi omil sifatida namoyon bo'ladi [8].

Uyg'unlik modelining markaziy elementi sifatida inson markazli yondashuv (human-centric approach) qabul qilinadi. Bu yondashuvga ko'ra, raqamli texnologiyalar inson manfaatlariga xizmat qilishi, uning huquq va erkinliklarini ta'minlashi hamda ijtimoiy farovonlikni oshirishga yo'naltirilishi lozim [1]. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar jamiyatning ma'naviy immunitetini shakllantiruvchi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi asos sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu ikki komponentning integratsiyasi raqamli jamiyatda axloqiy me'yorlar va ijtimoiy mas'uliyatni saqlash imkonini beradi.

Modelning yana bir muhim tarkibiy qismi madaniy suverenitetni ta'minlashdir. Global raqamli makonda axborot oqimlarining kuchayishi milliy madaniyatga tashqi ta'sirlarni oshiradi, shu bois milliy qadriyatlarini himoya qilish va rivojlantirish uchun institutsional va normativ mexanizmlar zarur bo'ladi [2]. Bu mexanizmlar raqamli siyosat, ta'lim tizimi, media makon va madaniy infratuzilma orqali amalga oshiriladi. Natijada, milliy qadriyatlar raqamli transformatsiya sharoitida passiv obyekt emas, balki faol regulativ va yo'naltiruvchi omil sifatida amal qiladi.

Shuningdek, uyg'unlik modeli barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslanadi. Raqamlashuv iqtisodiy samaradorlikni

oshirish bilan birga, ijtimoiy tenglik va ekologik muvozanatni ham hisobga olishi zarur. Milliy qadriyatlar esa jamiyatda hamjihatlik, o'zaro hurmat va ijtimoiy adolat kabi prinsiplarni mustahkamlash orqali ushbu jarayonlarga ma'naviy asos yaratadi. Shu jihatdan, raqamli rivojlanish va qadriyatlar tizimi o'zaro sintezga kirishib, kompleks ijtimoiy taraqqiyot modelini shakllantiradi.

Raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi o'zaro munosabatni tushuntirishda sinergetik yondashuv murakkab ochiq tizimlar nazariyasiga asoslangan metodologik asos sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Sinergetika nuqtai nazaridan jamiyatni o'z-o'zini tashkil etuvchi, nolinear rivojlanishga ega bo'lgan tizim sifatida ko'rish mumkin [12]. Bunday tizimda elementlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida yangi sifat darajalari yuzaga keladi. Raqamlashuv va milliy qadriyatlar ham aynan shunday ochiq tizim elementlari sifatida o'zaro aloqaga kirishib, sintez orqali yangi ijtimoiy-madaniy shakllanishlarni vujudga keltiradi. Bu jarayonda muvozanat, moslashuvchanlik va o'z-o'zini tartibga solish mexanizmlari muhim rol o'ynaydi.

Sinergetik modelga ko'ra, raqamli transformatsiya jamiyatda bifurkatsiya nuqtalarini yuzaga keltirishi mumkin, ya'ni tizimning rivojlanish yo'nalishi keskin o'zgaradigan holatlar paydo bo'ladi. Bunday sharoitda milliy qadriyatlar tizimi barqarorlikni ta'minlovchi attraktor sifatida xizmat qiladi. U jamiyatning rivojlanish trayektoriyasini muvozanatlashtirib, ijtimoiy tizimning xaotik holatga tushib qolishining oldini oladi [7]. Shu bilan birga, raqamlashuv innovatsion impulslar berib, tizimni yangi sifat darajasiga o'tishga undaydi. Natijada, raqamlashuv va milliy qadriyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir evolyutsion rivojlanishni ta'minlovchi sinergetik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Istiqbollarni nuqtai nazaridan, raqamli jamiyatda milliy qadriyatlarini saqlash va rivojlantirish raqamli platformalar, sun'iy intellekt texnologiyalari va axborot infratuzilmasi bilan integratsiyalashgan holda amalga oshirilishi zarur [9]. Bu jarayonda madaniy kontentni raqamlashtirish, milliy merosni global miqyosda targ'ib qilish va yosh avlodning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish muhim yo'nalishlar sifatida ajralib turadi. Shu bilan birga, raqamli muhitda axloqiy normalar, axborot madaniyati va raqamli etikani rivojlantirish ham dolzarb vazifalardan biridir.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida raqamlashuv va milliy qadriyatlar uyg'unligi jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim falsafiy va amaliy omil sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamlashuv zamonaviy sivilizatsiyaning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u nafaqat texnologik taraqqiyotni jadallashtiradi, balki jamiyatning ontologik, epistemologik va aksiologik asoslarini ham transformatsiya qiladi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar jamiyatning tarixiy xotirasi, madaniy uzviyligi va ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi normativ tizim sifatida o'z ahamiyatini saqlab qoladi.

ADABIYOTLAR

1. Bell, D. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. – New York: Basic Books, 1973. – 480 p.
2. Castells, M. Communication Power. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 480 p.
3. Castells, M. The Rise of the Network Society. – 2nd ed. – Malden: Wiley-Blackwell, 2010. – 762 p.
4. Floridi, L. The Philosophy of Information. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 336 p.
5. Fukuyama, F. Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018. – 512 p.
6. Fukuyama, F. The Origins of Political Order. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011. – 608 p.
7. Huntington, S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – New York: Simon & Schuster, 1996. – 446 p.
8. Inglehart, R. Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies. – Princeton: Princeton University Press, 1997. – 452 p.
9. Inglehart, R., Norris, P. Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism. – Cambridge: Cambridge University Press, 2019. – 288 p.
10. Kuratko, D. F., Hornsby, J. S. Digital Transformation and Innovation in Emerging Economies. – New York: Routledge, 2020. – 254 p.
11. Laudon, K. C., Laudon, J. P. Management Information Systems: Managing the Digital Firm. – 16th ed. – Boston: Pearson, 2021. – 704 p.
12. Shchedrovitsky, G. P. System-structural Methodology in Social Sciences. – Moscow: Russian Academy of Sciences, 2001. – 398 p.
13. UNESCO. Culture and Digital Transformation: Policy Guidelines. – Paris: UNESCO, 2020. – 112 p.